

впроваджуваних заходів та готовності до адаптації відповідно до мінливих умов та потреб учнів.

Література:

1. Заєркова, Н. В. (2022). Інклюзивне навчання в умовах дистанційної освіти: виклики та перспективи. Інформаційні технології і засоби навчання, 88(2), 175-191.
2. Засенко, В. В., & Прохоренко, Л. І. (2020). Компенсаторна спрямованість корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах дистанційної освіти. Особлива дитина: навчання і виховання, 2(94), 4-13.
3. Колупаєва, А. А., & Таранченко, О. М. (2021). Інклюзивна освіта: від основ до практики. Київ: АТОПОЛ ГРУП.
4. Шевченко, В. М., & Ковальчук, О. М. (2023). Особливості дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. Інформаційні технології і засоби навчання, 93(1), 174-187. <https://doi.org/10.33407/itlt.v93i1.5542>

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗА НАВЧАЛЬНИМИ ПРОГРАМАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ТА ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОГО НАПРЯМІВ

Копилець Є. В.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
poltour75@gmail.com*

Упродовж тривалого часу у низці країн Центральної та Східної Європи та Центральної Азії впроваджувався навчально-методичний комплекс «Зелений пакет» – потужний ресурс освіти для сталого розвитку, в якому акумульовано світовий досвід формування свідомої екологічної мотивації та відповідної поведінки молодого покоління. В Україні були методично інструментовані різні варіанти реалізації потенціалу цього комплексу: використання його матеріалів у процесі вивчення низки шкільних предметів або ж у рамках окремого курсу за вибором. Було запропоновано також системне використання матеріалів «Зеленого пакета» під час тижня екології у дитячому таборі (Ю. В. Солобай) [6, с. 103–111].

Нашу увагу привернули можливості застосування комплексу у закладах позашкільної освіти. Розробка навчальних програм на основі «Зеленого пакета», спрямованих на вихованців закладів позашкільної освіти (ЗПО), дає змогу істотно збільшити час на опрацювання матеріалів комплексу: якщо програма шкільного курсу за вибором розрахована на 35 год., то для гуртків основного рівня ЗПО, відповідно до Типових навчальних планів, відводиться від 144 до 324 годин на рік.

Не менш важливим є те, що особливості діяльності ЗПО дають можливість ширше залучити до навчально-виховного процесу краєзнавчий матеріал у контексті змісту «Зеленого пакета» та значно посилити практичну спрямованість занять. Таким чином оптимізується формування досвіду екологічно доцільної взаємодії вихованців із місцевою природою, що вкрай важливо для реалізації виховного потенціалу навчально-методичного комплексу.

Вищезазначене спонукало до розробки методичного підґрунтя [5; 7] та створення нами спільно з завідувачем лабораторії екологічного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, кандидатом педагогічних наук, старшим науковим співробітником Н. А. Пустовіт навчальної програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку «Людина і довкілля», яка базується на матеріалах навчально-методичного комплексу «Зелений пакет» [2]. Програма основного рівня розрахована на 144 год. (4 год. на тиждень) упродовж одного року навчання та спрямована на вихованців 13–15 років.

Програму побудовано на основі поєднання блочного та лінійного підходів. Навчальний матеріал загалом представлено у послідовності, що відповідає структурі посібника для педагогів «Зелений пакет», вона лише дещо змінена, щоб уникнути дублювання (зокрема, між темами «Вода – джерело життя» і «Хімічні речовини, що забруднюють воду», «Скарби лісу» та «О, мій ліс! О, моя краса!»).

У програмі передбачено, що з огляду на інтереси вихованців, рівень їхньої підготовленості, матеріально-технічне забезпечення тощо керівник гуртка може в установленому порядку вносити зміни до розподілу годин між розділами і темами. Також він має право обирати з орієнтовного переліку практичних завдань ті, що відповідають умовам роботи конкретного об'єднання. Пропонуються різні способи організації практичних занять: після вивчення теоретичних аспектів окремих тем чи цілого розділу, у формі практикуму на завершення курсу або ж комбінований варіант.

Навчальну програму «Людина і довкілля» було схвалено для використання у ЗПО науково-методичною радою комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (протокол № 2 від 12.06.2015), їй надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (лист МОН № 1/11-16377 від 11.11.2015).

Не менш продуктивним є і використання матеріалів «Зеленого пакета» у роботі гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти, адже за період 2016 – 2023 рр. частка гуртків «Екологічне краєзнавство» у рамках краєзнавчого профілю цього напрямку позашкільної освіти зросла з 6, 1 % до 7,6 % [1]. З огляду на це, нами спільно з Н. А. Пустовіт також було розроблено регіональну навчальну програму з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку «Кроки до стійкого розвитку». Ця програма основного рівня розрахована на опанування вихованцями старшого підліткового віку впродовж 216 год. (6 год. на тиждень); за умови відповідної адаптації навчального матеріалу та методики можлива робота за програмою і з іншими віковими категоріями.

Особливістю програми «Кроки до стійкого розвитку» є істотне доповнення матеріалу теми «Вторгнення туристів» як для забезпечення базової підготовки вихованців із пішохідного туризму, так і для формування екологічно доцільних навичок із цього виду природокористування. Відтак і список літератури для керівників гуртків доповнено публікаціями про організацію та проведення туристсько-краєзнавчих подорожей, екологічне виховання в туристському поході та екологічні аспекти туристських змагань.

Програму було погоджено науково-методичною радою Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського (протокол № 2 від 30.03.2015) та затверджено Департаментом освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації (наказ від 14.05.2015 № 206). За нею працювали гуртки юних екологів Полтавського обласного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді, які відвідували переважно восьми- та дев'ятикласники.

Досвід системного впровадження навчально-методичного комплексу «Зелений пакет» в освітній процес закладів позашкільної освіти засвідчив перспективність презентованого напрямку досліджень, його презентацію схвально сприйняли учасники II Всеукраїнського форуму «Освіта для збалансованого розвитку» (Київ, 13–14 квітня 2016 р.) [4]. Тому в 2020 р. нами спільно зі старшим науковим співробітником лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, кандидатом педагогічних наук Н. А. Пустовіт було підготовлено оновлену версію навчальної програми з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку «Кроки до стійкого розвитку», основний рівень, 1 рік навчання [3].

Незадовго до того комплекс «Зелений пакет» увійшов до складу нового міжнародного освітнього продукту – мультимедійного посібника «Крок за кроком», який безкоштовно поширювався на USB-флеш-накопичувачах та був наявний у вільному онлайн-доступі. Це стало значущим чинником уможливлення навчання в умовах

карантинних обмежень, зумовлених протидією масовому поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19. В рецензії на навчальну програму заступник директора з навчально-методичної роботи Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Л. В. Сусахіна наголосила, що навчальний матеріал спирається на численні мультимедійні ресурси, які знаходяться у вільному доступі в мережі Інтернет; це оптимізує організацію дистанційного навчання за програмою у разі потреби. Навчальну програму «Кроки до стійкого розвитку» затверджено наказом Департаменту освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації від 31.07.2020 № 221.

На жаль, через певний час Інтернет-підтримку низки ресурсів, покладених у її основу, було припинено. Проте їхня наявність на CD- та DVD-дисках, USB-флеш-накопичувачах усе одно позитивно позначилася на навчанні за цією програмою онлайн спершу під час карантину, а потім і в умовах воєнного стану, запровадженого у зв'язку з військовою агресією російської федерації. Зокрема, у 2023–2024 навчальному році за програмою «Кроки до сталого розвитку» успішно працював гурток Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради».

Таким чином, наш досвід 2014 – 2024 рр. засвідчив продуктивність використання міжнародних напрацювань у царині освіти для сталого розвитку для підготовки навчальних програм для вітчизняних закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного та туристсько-краєзнавчого профілів.

Література:

1. Інформація про стан національно-патріотичного виховання дітей та молоді та розвитку туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти в 2023 році. URL: <https://patriotua.org/pro-nas/plany-ta-zvity/>
2. Копилець Є., Пустовіт Н. Навчальна програма з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку «Людина і довкілля». *Позашкілля*. 2015. № 7. С. 37–49.
3. Копилець Є. В., Пустовіт Н. А. Навчальна програма з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку «Кроки до стійкого розвитку». Полтава, 2020. 28 с. URL: <https://www.poltavatourcenter.pl.ua/images/documents/metod/programy/kroky-kopylets-2020.pdf>
4. Копилець Є. В. Реалізація потенціалу навчально-методичного комплексу «Зелений пакет» у позашкільній освіті. *Освіта для збалансованого розвитку: перспективи в Україні* : матеріали II Всеукраїнського форуму «Освіта для збалансованого розвитку» (Київ, 13–14 квітня 2016 р.). Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2016. С. 106–108.
5. Пустовіт Н. «Зелений пакет» для позашкілля. *Позашкілля*. 2015. № 7. С. 36.
6. Пустовіт Н. А., Пруцакова О. Л. Навчально-методичний комплект «Зелений пакет» для 8 (9) класів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : ВАІТЕ, 2012. 112 с.
7. Пустовіт Н. А. Перспективи використання навчально-методичного комплексу «Зелений пакет» у позашкільних навчальних закладах. *«Полтавщина – земля моя свята»*. Збірник кращих наукових статей V обласної науково-практичної краєзнавчої конференції учнівської молоді. Полтава : ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2014. С. 43–49.

ПРОФІЛАКТИКА КІБЕРБУЛІНГУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Мірошніченко Т.В.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
miron15031982@gmail.com*

Актуальність проблеми профілактики проявів кібербулінгу в освітньому середовищі тісно пов'язана з активізації віртуальної взаємодії учасників освітнього